

עקב ה

עס אַראָפּ — אַז דורך דעם וואָס מ'איז קובע אַ מזוזה אויפן פתח הבית, היט דער אויבערשטער דעם בית (מלך בור' מבפנים ועבדיו שומרין אותו מבחוץ ואתם ישנין על מטתכם והקב"ה שומר אתכם מבחוץ⁸);

וואָס אַט די שמירה, וואָס ווערט אויפגעטאָן דורך מצות מזוזה, איז ניט אַן ענין פון שכר מצוה, נאָר דאָס איז (ווי דער ב"ח⁹ איז מסביר) אַ „הנאה וריוח מגוף המצוה עצמה.. נוסף לו על השכר כו'". און דערמיט איז דער ב"ח מסביר דאָס וואָס דער טור שרייבט אַז די שמירה דורך דער מזוזה איז „גדולה מזה" — „גרעסער" פון דעם שכר „למען ירבו וגו'"¹⁰ — ווייל דאָס איז אַ הנאה „מגוף המצוה עצמה".

א. צוזאמען מיטן ציווי אויף מצות מזוזה (בפרשתנו¹), וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך², זאגט אַז די תורה (גלייך נאָכדעם³) אויך דעם שכר המצוה: „למען ירבו ימיכם וימי בניכם גו'"; און ווי עס ווערט אַראָפּגעבראַכט אַלס אַ פסק־דין אין שו"ע⁴: „כל הזהיר בה יאריכו ימיו וימי בניו וכו'".

אין דעם ענין הודעת השכר גלייכט זיך אויס מצות מזוזה מיט נאָך געוויסע מצות וואָס די תורה גיט צו וויסן בפירוש זייער שכר (ווי כיבוד אב⁵, וכיבוד⁶); מ'געפינט אָבער אין מצות מזוזה אַן ענין נוסף וואָס מען געפינט ניט ביי אַנדערע מצות:

הז"ל זאָגן — און דער טור⁷ ברענגט

- (8) לשון הטור שם.
- (9) לטור ייד שם.
- (10) וראה עוד ביאורים במ"ש בטור „גדולה מזה" — בב"י שם. פרישה שם. ט"ז שם. ועוד.

המזוזה גימט אד', הרי תיבת מזוזה וכן שם אד' אין נכתב במזוזה ואיך אמר כתוב שמי⁸, אבל אינו שולל פירוש הנצויא.

ווייל דיש יתרון גס בפ"י הנצויא, כי מפשטות לשון הזהר „כתוב שמי ושוי לפתחך" משמע, דקאי נלא (רק) על ענין פרטי במזוזה (שד"י), או אפילו „והי' שמבפנים ושד"י שמחוץ שביחוד גימט שמי" — לקולו"ץ שם. ומסיים ד.שוב מצאתי כן ברמ"ז — (כ"א) על כללות ענין המזוזה.

ויש לקשר זה דכללות ענין המזוזה הו"ע ד.כתוב שמי (ועיי' „אנא כו' לנטרא לך") — עם המבואר בסידור (רעה), ב ואילך) דמזוזה כוללת כל המצות ושקולה כנגד כל המצות, כי היא בחי' אורם כללי שלכן היא שומך כללי לשמור כל אשר לאדם כו' — ועי' הידוע (לקו"ת בהר מא. רע"ג. דרמ"צ קנב. ב. ד"ה אתה אחד תשיב פ"ב. ועוד) דמה שנקרא „שמי" בלשון המקרא נקרא אור בלשון הזהר והמקובלים, ואור הרי אין בו התחלקות (כי זה נעשה ע"י הכלים).

- (1) יא, כ.
- (2) שם, כא.
- (3) יו"ד סרפיה. ובטור שם מוסיף „שהבית נשמר על ידה" ומפרש בב"י (בפ"י הראשון) ש.הוא נס נגלה.
- (4) שבת לב, ב. וצע"ק מאי קמ"ל השיך.
- (5) יתרו כ, יב. ואתחנן ה, טז.
- (6) וראה ספרי כאן (פסוק יט. הובא ברש"י), וכן לחד מ"ד שבת שם — ד.למען ירבו גר' קאי גם על ח"ת.
- (7) ע"ז יא, א. מנחות לג, רע"ב. וראה ירושלמי פאה פ"א היא (הובא לקמן בפנים ס"ו). וזח"ב לו, רע"א. וזח"ג רסג, ב. רסו, א. ועוד.

- (8) וגם לפ"י השני כן הוא, אלא שאין זה מספיק לבאר שענין תהי' „גדולה מזה" בעיני האדם.
- (9) בלקוטי לוי"ץ זהר שם (ע' נט) מפרש מ"ש בזהר „כתוב שמי ושוי לפתחך" ד.קאי על השם שד"י שבחוץ המזוזה שהוא השומר, ר"ת שומר דלתות ישראל, אבל בנצויא שם (מרמ"ז שם) מפרש דקאי על כללות המזוזה שעולה שם אדני' וגם בלקוטי לוי"ץ שם כ' (דרק). ויתר קרוב לפרש דקאי על שד"י (כי „לפירושו" (דהנצויא) ששמי קאי על

רו זה¹⁷ מעט מעט ומרגילין אותן לענין זה (דלשמה) בנחת. כו'; און ווי ער איז אויך מאריך אין דעם אין פירוש המשניות שלו¹⁷, וואו ער זאגט, אז די וואס זיינען נאך ניט, משיגין האמת עד שיהיו כמו אברהם אבינו ע"ה — מורזין אותם ע"ז ומחזקים כוונתם צו טאן מצות צוליב זייער שכל.

אבער לאידך איז מובן, אז ווען מ'איז מקיים א מצוה בלויז צוליב איר שכל, פעלט דאן אין שלימות הקיום פון דער מצוה, וויבאלד דאס איז, שלא לשמה; נאכמער: אפילו ווען ער טוט א מצוה כדי צו מקיים זיין, מצות בוראו¹⁸, ער איז אבער דערביי מכוון, אף להנאת עצמו¹⁸ — ער גיט צדקה, בשביל שיחי בני או שאחי בן עוה"ב¹⁸, וואס כאטש ער איז, (בדבר זה¹⁹) א, צדיק גמור — איז עס נאך ניט דער שלימות'דיקער אופן פון קיום המצוה²⁰.

משא"כ בענין השמירה של המזוזה, י"ל אז וויבאלד דאס איז (ניט בתור שכל פאר דער מצוה, נאר) א תוצאה (און א חלק) פון דער מצוה גופא, איז דאס ניט קיין חסרון אין שלימות הקיום ווען דאס ווערט געטאן צוליב שמירה, ווארום דאס איז דאך מעניני המצוה; נאך מער, כנ"ל פון תוספות, דאס איז מטרות המצוה — לשימור עבדי²¹.

נאך מער: דער ענין השמירה איז ניט קיין זייטיקע, הנאה וריוח' פון מצות מזוזה, נאר דאס איז א עיקר אין מצות מזוזה, ובלשון התוספות²¹: "לשימור עבדי"²¹.

ב. מצד דעם יתרון אין מצות מזוזה — אז דער גוף המצוה איז א שמירה — איז דא א חילוק צווישן דעם אופן הקיום פון מצות מזוזה און דעם אופן הקיום פון אנדערע מצות:

בכלל — מיט בריינגען בפירוש דעם שכל המצוות, איז די תורה אויסן ניט סתם צו דערציילן וועגן דעם, נאר — כפשוטו²² של מקרא — צו מחזק²³ זיין דורכדעם און מורז זיין דעם קיום המצוות. חז"ל²⁴ זאגן דאך: "לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אע"פ שלא לשמה כו'", און דער רמב"ם ברענגט עס אראפ להלכה אין הל' תשובה²⁵, און איז מסביר אז אזוי מוז זיין דער סדר הלימוד: "הקטנים וכו' אין מלמדין אותן אלא כו' וכדי לקבל שכל עד שתרבה דעתן ויתחכמו חכמה יתרה מגלין²⁶ להן

(11) מנחות מד, א ד"ה טלית. וראה רש"י פסחים ד, א ד"ה חובת.

(11*) וראה כה הקמת מזוזה: "לכך קבעה לנו תורה מצות מזוזה .. כדי שנתבנין אל העיקר הזה .. שהשמירה חלה בנו ושופעת עלינו וכו'", עיי"ש בארוכה.

(12) ע"ד ההלכה ראה חולין ק, ב. ירוש' ב"ב ספ"ה.

(13) ראה פרש"י ר"פ אחרי.

(14) פסחים ג, ב. ושי"ן.

(15) פ"י ה"ה (וכן בהל' ת"ת פ"ג ה"ה). והנה ברמב"ם כ', בתורה' (כבירוש' חגיגה פ"א ה"ז) — אבל בפסחים שם — בתורה ומצות. וראה קריא להל' ת"ת לאדה"ז (פ"ד ס"ג) דמבאר דעיקר החידוש הוא בתורה וצריך לאשמעינן, משא"כ במצות.

(16) כ"ה בדפוסים שלפנינו. וי"ג, יתרה ואחר כך מגלים, וי"ג, יתרה ומגלים' (רמב"ם ס' המדע, ירושלים תשכ"ד).

(17) ראה שבת (פח, א) מי גילה לבני רז זה — הקדמת נעשה לנשמע. וי"ל דתלוי בזיו. וראה לקו"ת במדבר יג, ד.

(17*) סנהדרין ר"פ חלק (סד"ה וכת החמשית). וראה חתר שם טוב (קה"ת) נו, א.

(18) ל' רש"י פסחים ת, ריש ע"ב ד"ה ה"ז. וראה תוס' שם ד"ה שיוכה.

(18*) פסחים שם, סע"א ואילך.

(19) ל' רש"י שם. ועד"ז ברש"י ב"ב, ב ד"ה ה"ז.

(20) ראה עיון יעקב לע"י פסחים שם.

השמירה וואס מ'האט פון דער מצוה, ווארום ער וואלט זי מקיים געווען מיט דעם זעלבן חשק והידור ווען עס וואלט דערביי נישט געווען קיין ענין פון שמירה כלל, נאר עס דארף זיין „לקיים מצות הבורא ית'“; אבער לאידך מעג מען בעת מעשה האבן אין זינען, אז די מצוה באשטייט אין דעם, וואס דער אויב-ערשטער האט געהייסן א אידן מאכן א שמירה אויף זיין בית —

און אפילו דאן, ווען מ'טוט די מצוה בלויז צוליב דער תועלת השמירה, איז עס קיום המצוה (נאר וואס דען —) שלא לשמה, וואס אויך דעמאלט (בא זייער מצב בדעת וחכמה וכו') איז כנ"ל (בלשון הרמב"ם): „מזרין אותם ע"ז ומחזקים כוונתם“.

ד. לכאורה קען מען אויף דעם פרעגן: דער רמב"ם²⁴ פסק'נט (און דער טור²⁵ ברענגט עס אראפ): „אלו שכותבין מבפנים שמות המלאכים .. הרי הן בכלל מי שאין להן חלק לעוה"ב שאלו הטפשים לא די להם שבטלו המצוה אלא שעשו מצוה גדולה וכו' כאילו הוא קמיע של הניית עצמן וכו'“ —

ד.ה. אז דאס וואס די מזוזה ווערט באטראכט ווי א „קמיע של הניית עצמן“ (צוליב א שמירה) איז עס נישט בלויז אן ענין פון שלא לשמה, נאר אויך א „טפשות“, און נאך מער — „ה"ה בכלל מי שאין להם חלק לעוה"ב“²⁶?

[דאס וואס דער רמב"ם זאגט אז „בטלה המצוה“ — מ'איז מבטל די מצוה מזוזה (זי איז פסול), איז נישט שייך בנוד"ד, ווייל דער פסול איז (נישט צוליב

נאכמער: איינער פון די טעמים²¹ וואס מ'דארף קובע זיין די מזוזה „בטפח הסמוך לרה"ר“ איז „כי היכי דתינטרי“, ד.ה. אז דאס וואס די מזוזה איז א שמירה איז נישט נאר וואס מ'קען עס האבן אין מחשבה בעת קביעת המזוזה, נאר דאס באשטימט דעם אופן קיום המצוה, און דאס קומט במעשה בפועל²² — ווי דער טור²³ ברענגט עס דארט אראפ בהמשך דבריו.

ג. לכאורה קען מען פרעגן: דער טור אליין איז דארט מסיים (נאכן אראפ-ברענגען דעם אויבנדערמאנטן דין): „ומ"מ לא יהא כוונת המקיימה אלא לקיים מצות הבורא ית' שצונו עלי“ — אז מ'זאל נישט מכוון זיין אז די מזוזה איז לשם שמירה?

איז אבער — דער טור זאגט דאס נישט בלשון של איסור, אויך איז נישט מסתבר, אז דער טור קומט דא זאגן אז מ'דארף בכלל נישט טראכטן ביי קיום מצות המזוזה אז דאס איז א שמירה — ווייל, כנ"ל, מה-דאך אז אופן קיומה איז דוקא דורך א פעולה וואס ווייזט אז ענינה איז שמירה, איז דאך כ"ש אז מ'מעג טראכטן אזא מחשבה;

נאר דערמיט איז ער נאר שולל אז ביים קיום מצות מזוזה דארף נישט זיין די כוונה אז מ'טוט עס צוליב דער תועלת

(21) מנחות לג, ריש ע"ב.

(22) וכן כותבים שם שד"י מבחין שהוא ר"ת „שומר דלתות ישראל“ (סידור הארז"ל (כוונת מזוזה). משנת חסידים מס' מזוזה פ"ג מ"ט. ובכל בו ה' מזוזה (הובא בד"מ י"ד סרפ"ח): שומר דירת ישראל). ובזח"ג רסו, א (וראה שם ע, ב). שד"י מלבר למהוי נסיר ב"נ מכל סטרין מלגאו ומלבר. וראה בחיי ואתחנן ו, ט. וראה דרכי משה (ורמ"א) י"ד ס"ס רפה: „ניח ידו כו' ויאמר ה' שומרי כו' ועוד.

(23) י"ד שם.

(24) ה' מזוזה פ"ה ה"ד.

(25) י"ד ס"ס רפח.

(26) ראה שד"ח כללים מ"ם כלל ק"ד.

ווערטער, כאילו הוא קמיע של הניית עצמו): „כמו שעלה על לבם הסכל שזהו דבר המהנה בהבלי העולם“:

דאס וואס זיי שרייבן אריין אין דער מזוזה „שמות המלאכים וכו“ (הגם די מזוזה אליין איז א שמירה), איז א באווייז אז ביי זיי איז די מזוזה אינגאנצן נישט קיין ענין של מצוה — ווייל וואס פאר אן ארט האט עס צו מוסיף זיין אין דער (מצוה²⁹ און) שמירה של הקב"ה? נאר א „קמיע של הניית עצמו“, אז דאס איז צוליב זיינע הנאות, וואס זיינען „הבלי העולם“:

און דעריבער איז עס א טפשות, ווארום א מזוזה איז א שמירה נאר דער-פאר וואס דאס איז א מצוה און זי טוט אויף די שמירה, אין דער צייט וואס זיי (דורך מוסיף זיין אין דער מזוזה) נארן זיך און מיינען, אז די שמירה איז נישט פון דער מצוה, נאר פון א „קמיע של הניית עצמו“, וואס מהאי טעמא איז ביי זיי רעכט אז ס'איז א „דבר המהנה בהבלי העולם“: און דעריבער „אין להם חלק לעוה"ב“, ע"ד ווי מ'געפינט עס אינעם דין³⁰ אז די וואס „עושין דברי תורה רפואת גוף“ זיינען זיי „בכלל הכופרים בתורה“, ווייל תורה איז נאר „רפואת נפשות“³¹.

(29) משא"כ כשכותבים .. מבחין .. שדי"י — ד,א"ן בזה הפסד לפי שהוא מבחין (רמב"ם הל' מזוזה שם).

(30) רמב"ם הל' ע"ז שם.

(31) בראש"ש (שצוין בהערה 27) כ' בקיצור ד, בפנים אין להוסיף מאומה כו' שנראה כאילו מבין לעשות לו קמיע לשמירה — ומדהמיט (ממ"ש הרמב"ם: א) דאין לו חלק לעוה"ב, (ב) שהוא טפס, (ג) שחושב כאלו כו' קמיע לשמירה כו', ולא כתב שצוין „בטלו המצוה“ — כי לא הביא (ועד"ז בטור שם) בכלל פסק הרמב"ם ד, הוסיף מבפנים אפילו אות אחת ה"ז פסולת³² (ועד"ז בשו"ע וברמ"א (שם) כ' ר"ק דאסור להוסיף מבפנים, ולא שהמזוזה נפסלת ע"ז). ואכ"מ.

(28) הל' ע"ז פ"א הי"ב.

דעם וואס „עשו מצוה גדולה כו' כאילו הוא קמיע כו“, נאר) צוליב דעם וואס מ'האט מוסיף געווען („שמות המלאכים וכו“) אין פנים המזוזה — און דער רמב"ם פסק'נט אין דער פריערדיקער הלכה: „הוסיף מבפנים אפילו אות אחת הרי זה פסולה“²⁷;

און דאס וואס דער רמב"ם איז ממשיך „שעשו מצוה גדולה וכו“ איז (נישט קיין טעם נאר) א הוספה אויף „בטלו המצוה“, און א הסברה ונתינת טעם אויף „ה"ה בכלל מי שאין להם וכו“.

ה. אבער אין אמת'ן קען מען נישט לערנען אין דער הלכה פון רמב"ם, אז דער איסור באשטייט נאר אין דעם וואס ער האט א כוונה שלא לשמה (צו נוצן די מזוזה אלס א שמירה ל„הניית עצמו“) — ווייל נוסף אויף דעם, וואס ס'איז שווער צו זאגן אז צוליב דעם זאל ער אנגע-רופן ווערן „טפש“ — וויבאלד אז לשימור עבד (כנ"ל) — און בפרט ביז אז „ה"ה בכלל מי שאין להם חלק לעוה"ב“ — בשעת'ן פס"ד מפורש אין רמב"ם²⁸ אז „הבריא שקרא פסוקין כו' כדי שתגן כו' ה"ז מותר“, ד.ה. מ'מעג נוצן דברי תורה אלס א הגנה און מ'זאגט נישט אז דורך דעם מאכט ער פון תורה א „קמיע של הניית עצמו“ וכו';

נאר דער רמב"ם אליין איז עס מסביר דערמיט וואס ער איז מוסיף (נאך די

(27) וראה ראש"ש סוף הל' מזוזה שלו (ועד"ז בפסקי הראש"ש לרי"ף הל' מזוזה בסופם) — נעתק בטור שם — דכתב רק „שבפנים אין להוסיף מאומה כו' לפי שנראה כאילו כו' קמיע לשמירה כו“, ולא כתב שצוין „בטלו המצוה“ — כי לא הביא (ועד"ז בטור שם) בכלל פסק הרמב"ם ד, הוסיף מבפנים אפילו אות אחת ה"ז פסולת³² (ועד"ז בשו"ע וברמ"א (שם) כ' ר"ק דאסור להוסיף מבפנים, ולא שהמזוזה נפסלת ע"ז). ואכ"מ.

ובפרט ווען ער טוט עס ניט בלויז
אלס א שמירה, נאר ער איז מכוון צו
מקיים זיין א מצוה פון דעם אויב-
ערשטן, וואס ער האט געהייסן ארויפ-
לייגן א שמירה אויפן פתח הבית — איז
ער דעמאלט מקיים די מצוה
בשלימותה.³⁴

ו. עפ"י האמור לעיל, אז די שמירה
וואס ווערט אויפגעטאן דורך מזוזה איז
ניט א „שכר“ אדער „סגולה“ נוספת
אויף דער מצוה, נאר דאס איז מענין
המצוה גופא — ווערט פארשטאנדיק א
דבר פלא וואס מ'געפינט בקשר צו
מצות מזוזה:

די משנה (אין מס' כלים³⁵) רעכנט
אויס כמה כלים וואס האבן א בית קבול
(און דעריבער „הרי אלו טמאין“), און
איינער פון זיי איז: „מקל שיש בו בית
קבול מזוזה“. זאגט דאָרט דער תוספות
יר"ט: „ואפשר שהיו אנשים בזמן המשנה
נושאים מזוזה עמם וחשבו זה למצוה
ולשמירה להם“;

וואס פון דעם וואס מ'ברענגט אַראָפּ
די מציאות פון „מקל שיש בו כו" צוליב
שמירה און מ'איז עס ניט מבטל³⁶, איז
משמע, אז אַט די הנהגה האָט אַז אַרט³⁷.

ובאמת איז משמע (און נאָכמער —
מוכת) פון ירושלמי, אז די מזוזה גופא
האָט אין זיך סגולת השמירה, אפילו ווען
ס'איז דערביי נישט ענין קיום המצוה:

(34) וראה רמב"ם שם (נעתק לעיל הערה 29)
בנוגע לכתובת שם שדי מבחז ד., אין בזה הפסד
— אף שענין שמירה, כנסמן לעיל הערה 22.

(35) פי"ז מט"ו.

(36) ומ"ש בתו"ט „וחשבו זה“, דמשמע דאינו
כן — קאי על „למצוה“ (ושמירה של מצוה). אבל
ראה תוס' אנשי שם שם.

(37) ולהעיר, דעל שולחן הכתיבה והלימוד של
כ"ק מר"ח אדמו"ר היתה מונחת מזוזה — ראה
לקריש ח"ט ע' 261.

משא"כ ווען איינער איז קובע א מזוזה
כשירה און איז גארניט מוסיף אין דער
מזוזה, נאר ביים קיום המצוה האָט ער
די מחשבה אז ער טוט עס ווייל ער וויל
די שמירה פון דער מצוה³⁸, איז עס לכל
היותר אינעם גדר פון קיום המצוה שלא
לשמה³⁹.

המצוה כתיקונה לקיים מאמר הבורא ית' והוא
ישמרנו וצלנו. על די ימננו — היז גופא כוונת
האדם, שעושה מצוה שעי'. הוא ישמרנו וכו"ל.
ומה שהשמיט הראש כהנל — כי איירי גם
כשאנו מכיין שהמזוזה היא קמיע כו' דמי' אסור
להוסיף בפנים המזוזה כי. נראה כאילו מכיין כו"ל.

(32) ולהוסיף: אם לא הוסיף שמות המלאכים כו',
גם אם כיוון שהמזוזה היא. קמיע של הניית עצמן ..
דבר המנהג בהבלי העולם, אין ברורה דעת
הרמב"ם האם עייז נפסלת המזוזה, דאפיל דאף
שהעושה כו' הוא טפס ואין לו חלק לעוה"ב, מ"מ,
המזוזה כשירה. וראה לעיל הערה 27.

(33) ומ"ש בכס"מ (להל' מזוזה שם) בתי' הב':
וגם אין הכוונה בעשייתה לשמור הבית אלא צריך
שיכנין לקיים מצות הקביה וממילא נמשך שתשמור
הבית. — י"ל דאין כוונתו שזהו האיסור
והטפשות, כ"א בא לתרץ מ"ש הרמב"ם, שעשו כו'
כאילו הוא קמיע של הניית עצמן כו', דלכאורה
משמע שבפועל אינה (שהמזוזה אינה שמירה כו') —
ועל זה כותב ב' ענינים: א) דאין הכי נמי שהמזוזה
שומרת הבית כשהיא כתובה כתקנה לאיי המלאכים
הכתובים בה בפנים — היינו, שמזוזה זו (שהוסיף
בה שמות המלאכים כו') אינה שמירה. ב) וגם אין
הכוונה בעשייתה כו' אלא צריך שיכנין לקיים מצות
הקביה וממילא נמשך שתשמור הבית — דגם
מזוזה כשירה אינה. קמיע כ"א מצוה, ועי' המצוה
ממילא נמשך שתשמור הבית. [בסגנון אחר: זה
ש. ממילא נמשך שתשמור הבית] הוא גי' חלק
מהמצוה. ועי' הנ"ל הערה 31 בדעת הרא"ש].

(*) בפסקי הראש להרי"ף: ויצילנו. ובטור: והוא
שומנו והוא יצילנו.

(**) הטעם שהכס"מ מוסיף. לא המלאכים וכו" —
ואינו מסתפק במ"ש. שהמזוזה שומרת הבית כשהיא
כתובה כתקנה. [וכאן אינה כתובה כתקנה שהרי
הוסיף בפנים המזוזה] — כי באם היו המלאכים
שומרים: ו) הרי מזוזה זו היא קמיע גי' — היפך
ממש"כ דרך. כאילו. 2) אין הכרח שעשו המצוה
קמיע — כ"א רק שמות המלאכים.

שאינן הבית משתמר בה עד שיקבענה בצורת הפתח כהילכתה³⁸.

[און כאטש די גמרא דערציילט דארט, אז „של בית מונבז המלך היו עושין בפונדקותיהן כן זכר למזווה“, און ווי מ'געפינט בכמה מצות, אז מ'מאכט א זכר צו א מצוה (ווען מען קען איר ניט מקיים זיין), אזוי ווי די „זרוע“ וואס מ'נעמט בליל פסח זכר צום קרבן פסח³⁹ — געפינט מען אבער ניט אז דורך א זכר⁴⁰ זאל מען באקומען דעם שכר המצוה כו'; וכמובן הטעם — הגם דאס איז טאקע א „מעין“ און „זכר“ (ע"פ תורה) צו דער מצוה, איז אבער דער שכר פארבונדן מיטן קיום המצוה].

ע"פ הנ"ל איז מובן: וויבאלד די שמירה שע"י המזווה איז פארבונדן מיטן גוף המזווה, במילא איז שייך אז א מען פון דעם ענין השמירה איז פאראן אין דער מזווה אליין, אפילו איידער מאיז דערמיט מקיים מצות מזווה, וויבאלד זי איז געשריבן געווארן לשם מזווה וכו', אדער אפילו ווי בא ארטבון.

ז. דערמיט קען מען אויך מסביר זיין א פלאידיקן סיפור, וואס כ"ק מו"ח אדמו"ר האט דערציילט⁴¹: בעת ער האט זיך געפונען אין מאסר, האט מען ביים ערשטן פארהער אים געפרעגט צי ער ווייס וואו ער געפינט זיך? דערויף האט ער געענטפערט: „אודאי ווייס

עס ווערט דערציילט אין ירושלמי³⁸, אז רבינו הקדוש האט געשיקט א מזוזה צו ארטבון — א נכרי³⁹ — און האט אים געזאגט אז ער שיקט אים „מילה דאת דמך לך והיא מנטרא לך“; ד.ה. הגם אז א נכרי איז ניט אין גדר פון קיום מצות מזווה⁴⁰, פונדעסטוועגן איז אויך אין דעם פאל שייך דער ענין פון „מנטרא לך“ וואס איז דא אין מזווה.

[ובפרט לויטן המשך און אויספיר פונעם סיפור, וואס ווערט געבראכט אין שאלתות⁴⁰, אז דורך דעם וואס ארטבון האט גענומען די מזווה וכו' האט זיך גלייך אויפגעטאן די שמירה און „מיד ברחא אותה שדה כו"'].
ולכאורה איז עס א דבר תמוה:

וויבאלד מ'האט זיך נוהג געווען אריינ-צוטאן אינעם „מקל“ א מזווה דווקא, איז עס דאך א הוכחה אז מ'האט דאס גענומען ניט אלס סתם א פרשה פון תורה (וועלכע איז — בכלל — מגין⁴¹), נאר אלס (שמירה פון) א מזווה — ווי איז דא שייך דער גדר פון שמירה פון א מזווה? דער דין⁴² איז דאך, אז „תלאה במקל פסולה“, און ווי די גמרא⁴³ איז נאך מדגיש: „סכנה ואין בה מצוה“, וכפירוש רש"י⁴⁴ „סכנה — מן המזיקים

(38) פאה פ"א ה"א. הובא בביר ספליה.

(39) בפני משה לירושלמי שם כ' שהי' יהודי חשוב. אבל ראה בס' שהובאו בעמודי ירושלים (לר"י אייזנשטיין) לירושלמי שם. שד"ח כרך ט דברי חכמים סקליה.

(40) ויתרה מזה, בית בשותפות נכרי פטור ממזווה (שו"ע יו"ד ר"ס רפו. עיי"ש במרדכי וכו').

(40*) ס"י קמו.

(41) ראה רמב"ם דלעיל בפנים ס"ה (ע"פ שובעט טו, ב).

(42) מנחות לב, סעי'ב. רמב"ם הל' מזווה פ"ה ה"ח. טור יו"ד סרפ"ט.

(43) מנחות שם.

(44) אבל ראה תוס' שם ד"ה סכנה.

(45) שיש לו קצת שייכות להקרבן, שלכן עושים כמה הרחקות שלא יהא כל דמיון להקרבן — ראה הגש"ם עם טעמים ומנהגים ע' ו (בהוצאת תש"ג ולאח"י).

(46) משא"כ בלימוד תורת הבית (ביהמ"ק) שהוא לא רק כזכר למקדש, מפני דציין בעי דרישה (רי"ה ל, א), כיא בעיקרו מפני שעיי' „מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית“ (תנחומא פ' צו יד. ויקר' פ"ז, ג). וראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 412 ואל"ה. (46*) ספר השיחות תש"ב ע' 82.

מברר⁵⁰ געווען אט די הלכה, אז דער אַרט וואו ער האט זיך געפונען איז פטור ממזוזה, וואס דערמיט האט זיך אויפ־געטאן די שייכות צום ענין המזוזה אין א צווייגנדיקן אופן: (א) דורכן לימוד פון הלכות מזוזה איז דא פסיד חויל „כל העוסק בתורת כו' כאילו הקריב כו'“⁵¹ — כאילו ער איז דאן מקיים מצות מזוזה: (ב) דורך דעם וואס ער האט מברר געווען די הלכה אז דער בית (ער איז בגדר וכתבתם על מזוזות ביתך)⁵² — אבער בנדיז' איז פטור ממזוזה — האט עס פועל געווען א שייכות (ניט נאָר מיט „תורת“ מזוזה, נאָר אויך) מיט מצות מזוזה — א שייכות שלילית: דער בית איז פטור ממזוזה.⁵³

(50) ראה אגה׳ סכ׳ (קמד, ב): והמשכיל יבין ענין פלא כו' — ולהעיר דחדר החקירה פטור ממזוזה מפני דאגו. בית דיר כו' — מפני הוזהא כו' אסור לקבוע בו מזוזה, ובכ״ז מדמה זל״ו ואכ״מ.

(51) מנחות קי, א. הובא להלכה בשו״ע אדה״א אר״ח ס״א ס״א (במהדו״ת — סוסיא).

(52) משא״כ בשא״ן בו ד' אמות על דא וכי״ב (שו״ע י״ד סרפ״ה ס״ג).

(53) שזהו אחד מהביאורים במש״ש (שופטים יח, ג). תמים תהי' עם ה׳א' ומפרש אדה״א (לקרית נצבים מה, ג) ש״ע המצות האדם שלם „תמים“ בכל אברי נפשו משא״כ אם חסר מצוה א' חסר א' מאברי נפשו כו' — דלכאורה: מכיון שיש תרי״ג אברי נפשו כנגד תרי״ג מצות (ראה אגה׳ סכ״ט בתחילתו), הרי במצב שא״פ לקיים מצוות מסיימות (כמו בזמן שאין ביהמ״ק קיים, וכי״ב) נמצא שא״פ להאדם להיות „תמים“ בכל אברי נפשו?

וי״ל [נוסף ע״ז שזוה גופא שנמצא במצב שא״פ לו לקיים מצות אלו ה״ז הוכחה שכבר קיים אותן בגלגול הקודם — ראה אגה״ק שם — הרי] שאו שלמות האברים התלויים במצות אלו היא ע״ז (א) לימוד „תורת“ מצות אלו ש״ע״ו, כאילו הקריב כו״. (ב) זה גופא שמקיים מצות התורה שלא לעשות מצות אלו במצב שאסור לעשותם (לא להקריב קרבן כו״, וכי״ב) הוא שמירת (דיני) המצוה. ולהעיר מלוקש ח״ה ע' 148 הערה 145. — ראה בכ״ז קרית ספר להב״ט בהקדמתו פרק ז.

איך, אז איך געפין זיך אין אזא פלאץ, וואס איז פטור פון א מזוזה, עס איז דא ערטער וועלכע זיינען פטור פון א מזוזה, ווי בית דיר של סוסיא⁵⁴ ובית הכסא⁵⁵.

ולכאורה אינו מובן: פארוואס האט כ״ק מ״ח אדמו״ר אויסגעקליבן אז ענין שלילי — אז דאס איז א מקום וואס איז פטור פון מזוזה? לכאורה וואלט געווען מער מתאים צו ענטפערן מיט אן ענין חיובי, אז ער געפינט זיך אין אן ארט וואס (אויך) דאָרט איז דאָ השגחה פרטית⁵⁶ — ובפרט אז ער איז דאָס מדגיש דערציילענדיק פרטי המאסר פאָר׳ן פאָרהער און נאָכדעם — אז ס׳איז „מלא כל הארץ כבודו“ וכדומה?

ובמיוחד אז כ״ק מ״ח אדמו״ר האט געוואלט ווייזן (ווי ער האט דערציילט כמה פעמים⁵⁷) אז ער פירט זיך מיט א תקיפות און רעכנט זיך אינגאנצן ניט מיט זיי, ביז אז זיי זיינען „כאילו אינם וכאין ואפס ממש“⁵⁸ — וואלט דאך געפאסט צו זאגן דוקא ענינים הנ״ל?

נאָר דער ענין אין דעם — י״ל: כ״ק מ״ח אדמו״ר האט אויך דאָרט, אין מאסר, געוואלט האבן די שמירה פון מזוזה; וויבאלד עס איז ניט געווען שייך צו מקיים זיין די מצוה כפשוטה, האט ער דעריבער געטאן וואס ער האט געקענט אויף צו מאכן א „זכר“ צום ענין המזוזה, און נאָכמער — רעדן אין תורת מזוזה (וואס דורכדעם ווערט נמשך א מעין פון שמירת המזוזה).

און דערפאר האט ער געזאגט און

(47) ראה פתחי תשובה י״ד סרפ״ו (סק״ב) דעש״ו פטור כיון דר״אם בחוש דנפשי זוהמיהו״.

(48) להעיר מלקודי חיד תרכו, ב בהערה.

(49) ראה ספר השיחות שם. לקרי חיד תרכו, א. תרלט, ב. סה״ש תש״א ע' 138.

(49*) סה״ש תש״א שם.

— בסגנון אחר קצת:

זאל זיין אנגעקלאפט כהלכתה:

און די השתדלות דארף זיין סיי ביי אנשים, און סיי ביי נשים וועלכע זיינען מחוייב אין מזוזה פונקט ווי אנשים⁵¹, ובפרט ווי די גמרא⁵² איז מסביר: „גברי בעי חיי נשי לא בעי חיי“⁵³ [ועוד: זיי-ענדיק די „עקרת הבית“, ליגט אויף איר א ספעציעלע פליכט צו באווארענען עניני הבית — במילא אויך שמירת הבית דורך „מזוזות ביתך גוי“];

און דורך דעם ווערט א שמירה אויפן בית און אויף אלץ וואס געפינט זיך אין בית, און נאכמער (ווי עס שטייט אין זוהר⁵⁴): די שמירה איז אין אן אופן פון „הוי' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם“ — אפילו ארויסגייענדיק פון בית,

און וויבאלד אז כל ישראל ערבים זב"ז⁵⁵, און אלע אידן זיינען א „קומה אחת“⁵⁶, איז פארשטאנדיק, אז דורך דער הוספה פון קיום מצות מזוזה פון יעדער איינציגן חדר המחוייב במזוזה — ווערט ניתוסף אויך אין דער שמירה פון דער גאנצער קומה, פון כל ישראל, פון יעדער איד, אנשים נשים וטף, בכל מקום שהוא,

ובלשון הכתוב: הוי' ישמור צאתך ובואך מעתה ועד עולם.

(משיחות חגה"ש ושא"פ בהעלותך תשכ"ז,

י"ב תמוז תשל"ד)

(57) משנה ברכות (ב), ריש ע"ב). רמב"ם הל' מזוזה פ"ה ה"י. טושיע יו"ד סו"ס רצ"א.

(58) קדוש לד, א. יומא יא, ב.

(59) וראה „מילואים“ — עה"ג בשו"ע הוצאת ראם (ואופסעט ממנה) — ליו"ד סרפ"ה, שמטעם זה יש דין קדימה למצות מזוזה לשאר מצות שהנשים מחוייבות בהן כיון שחיתון תלויות בה (משא"כ אנשים כו), עיי"ש.

(60) ח"ג רסג, ב. וראה רמ"א יו"ד שם ס"ב.

(61) שבועות לט, סע"א.

(62) לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

די שייכות פון א בית צו א מזוזה קען זיין אויף צוויי אופנים: א) א בית וואס איז מחוייב אין מזוזה, איז די שייכות אין אן אופן חיובי — דורך קובע זיין די מזוזה על פתח הבית. ב) א בית וואס איז פטור ממזוזה — איז די שייכות אין אן אופן שלילי: מען פאלגט אויס ציווי התורה און מאיז ניט קובע דארט א מזוזה —

ו"ל אז דאס איז געווען דער טעם פון כ"ק מו"ח אדמו"ר, וואס ער האט בוחר געווען צו זאגן אז ער געפינט זיך אין א בית וואס איז פטור ממזוזה, ווייל דאס האט ממשיך געווען א ענין של שמירה פון מזוזה.

ח. פון דעם אלעם איז פארג-שטאנדיק דער גודל הזכות וואס איז דא אין דער השתדלות אין „מבצע מזוזה“ ובפרט בימינו אלה:

אידן זיינען דאך ככבשה אחת בין ע' זאבים⁵⁷, וואס זייער הילף איז דער „רועה שמצילה ושומרה כו“⁵⁸; ובמיוחד נאך די לעצטע מאורעות, אין וועלכע מ'האט געזען במוחש אז עס האט געפעלט אין די בתים פון די געליטענע, אין קיום מצות מזוזה⁵⁹, וואס דער שם, געשריבן אין אן אופן אז מען זאל עס זעהן ווען די מזוזה איז שוין צוזאמען געוויקלט איז ש"ד י' ר"ת שומר דלתות ישראל⁶⁰ — איז דער שם (ושמירתו) ניט געווען בא' זיי —

דארף זיין די השתדלות הכי גדולה אז יעדער אידישע הויז זאל האבן א מזוזה אויף אלע טירן המחוייבים במזוזה און זי

(54) תנחומא תולדות ה.

(55) כמדובר בארוכה בהתעודות דש"פ מט"מ, אור ליום כ"ט תמוז, וש"ס חזון תשל"ו.

(56) ראה לעיל הערה 22.

עשרים באב *

דאָרט אויס „תשעה באב חגיגה והקהל“.

בנוגע די לעצטע אויסגערעכנטע פאלן איז די גמרא מסביר פארוואס „מאחרין ולא מקדימין“ — „תשעה באב אקדומי פורענות לא מקדמי, חגיגה והקהל משום דאכתי לא מטי זמן חיובי“ הו“; אבער בנוגע עצי כהנים והעם שטייט ניט אין גמרא קיין טעם.⁶

געפינט מען אין דעם א שינוי (ולכאורה — א סתירה) צווישן פירוש רש“י לשם און פירוש רש“י לרייף:

אין גמרא איז רש“י מפרש: „אכתי לא מטא זמן חיובייהו, ואם יקדימוה לא יצאו ידי חובתן וכן עצי כהנים שקבוע להם זמן קבוע בנדריהם. דאס הייסט, אן אויך ביי עצי כהנים איז דער טעם ווייל „אכתי לא מטא זמן חיובייהו“.

אבער בפירוש רש“י לרייף שטייט, אן „מאחרין עד אחר השבת לפי שכל היום של ע"ש זמן הוא למביא עצים עד עכשיו ואינם רוצים שיכנסו בזמנם

א. מ'האט שוין פיל מאל גערעדט וועגן דעם טאג פון „עשרים באב“, אן דאס איז איינער פון די ט' זמנים פון „עצי כהנים והעם“, ווי די גמרא דער ציילט, „בשעלו בני הגולה לא מצאו עצים בלשכה“ האבן געוויסע משפחות מנדב געווען עצים צום מזבח „משלהם“. און דערפאר האט מען מתקן געווען, אן יעדע פון די משפחות זאלן האבן דעם טאג מידי שנה בשנה — אויף ברענגען עצים למערכה, און מען זאל נוצן זיי-ערע עצים פארן מזבח „אפילו לשכה מלאה עצים“; דער טאג איז ביי זיי געווען א יו"ט און זיי האבן געבראכט דאן אויך א „קרוב עצים“.

בשעת איינער פון די זמנים — לדוגמא: עשרים באב — איז חל בשבת, ווען מ'קען ניט מקריב זיין דעם קרבן עצים (ווייל ער איז ניט דוחה שבת) — שטייט אין משנה: אן „מאחרין ולא מקדימין“; און אזוי איז אויך דער דין ביי אנדערע פאלן, ווי די משנה רעכנט

(*) הוא יום ההילולא של הרה"ג והרה"ח וכו' המקובל מוה"ר לוי יצחק ז"ל שניאורסאהן (אביו של — יבלחט — כ"ק אדמו"ר שליט"א). נפטר בשנת תש"ד בגלות, בעיר אלמא אטא במחוז קאזאכסטאן. המו"ל.

(1) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1103 ואילך. ח"ט ע' 86 ואילך.

(2) תענית כו, א במשנה. וצ"ע השינוי מלשון הכתוב (נחמ"י, י' לה) ושהובא לקמן בסוגיא (כח, א): הכהנים הלויים והעם.

(3) שם כח, א. ירושלמי שקלים פ"ד ה"א. תענית פ"ד ה"ד. מגילה פ"א ה"ד.

(4) ראה תענית יב, א ובפרש"י שם ד"ה שיר"ט. ובכ"מ.

(5) מגילה ה, א.

(6) ובירושלמי מגילה שם מוסיף. סעודת ר"ח וסעודת פורים. ובתוספתא שם (פ"א, ד) מוסיף „ספק מילה“ — הובא ברייף (ראה רי"ן) ור"ח מגילה שם.

(7) אבל נוסח הכתיב בדק"ס מגילה שם: אלא זמן עצי כהנים מט' משום דזמן קבוע הוא.

(8) ידועה השקו"ט (יד מלאכי כללי רש"י אות ה. שדיח (כרך ט) כללי הפוסקים ס"ח (כללי רש"י) את ז' ע"ד מחבר פירוש זה. ובכל אופן מסתבר דכל מה שאפשר להשוותן משווינן, ובפרט לפרש"י לש"ס ע"ד אחר.

(9) וכן מוכח ברייף שם „והנך (כולם) — לבד תשעה באב) דאכתי לא מטא זמן חיובייהו. ועד"ז בפ"ה"ה להרמב"ם ומאירי שם. וראה הערה 7.